

BSOBAC Bacheloroppgave med forskningsmetode

Arbeidsinkludering av unge på uføretrygd

DET SAMFUNNSVITENSKAPELIGE FAKULTET

Institutt for sosialfag

Antall ord i oppgavebesvarelsen: 10 923

Bacheloroppgave - Sosialarbeid

IS vår 2021

Innholdsfortegnelse

1. Innledning	3
1.1 Bakgrunn for valg av tema	3
1.2 Formål med oppgaven	5
1.3 Presentasjon av problemstilling	5
1.4 Begrepsavklaring	6
2 Teoretisk referanseramme	9
2.1 Person i situasjon	9
2.2 Arbeidsinkludering av utsatt ungdom	10
2.3 Arbeidsinkludering	12
2.4 Brukermedvirkning	14
2.5 Motivasjon	15
3 Metode	17
3.1 Hva er metode?	17
3.2 Kvantitativ og kvalitativ metode	17
3.3 Litteraturstudie som metode	18
3.4 Hvorfor litteraturstudie	18
3.5 Fordeler og ulemper med litteraturstudie	18
3.6 Inklusjonskriterier og eksklusjonskriterier	18
3.7 Datainnsamling	19
3.8 Metodekritikk	20
4 Resultater	21
4.1 Presentasjon av funn	21
5 Drøfting	26
5.1 Styrker og svakheter med studien	26
5.2 Arbeidsinkludering for unge	27
5.3 Hjelp til selvhjelp	28
5.4 Motivasjon	29
6 Oppsummering	30
7 Litteraturliste	32

1. Innledning

Arbeidsledigheten blant unge er høy og mange forskere advarer mot økt marginalisering og varig utenforskap både i Norge og internasjonalt. Andelen unge som mottar uførepensjon i Norge har gradvis økt siden begynnelsen av 2000-tallet (Wulf-Andersen, Føllesø og Olsen, 2016). Statistikk viser at andelen uføre blant personer med grunnskole har økt fra 18,9 til 21,1 prosent i perioden fra 2015 til 2018, mens blant personer med videregående i samme periode har økt fra 10,2 til 10,6 prosent. Blant dem med universitet- eller høyskoleutdanning har andelen tilsvarende økt fra 3,8 til 4,2 prosent (Statistisk sentralbyrå, 2019). Statistikken viser at disse unge risikerer langvarig utenforskap. Det vil si at de kan komme i en situasjon der de over tid verken er i skolen, arbeid eller i tiltak (NEET: “Not in education, Employment or Training”). Frøyland (2020) skriver om at årsaker til marginalisering kan knyttes til en rekke forhold som kan være på individuelt, institusjonelt eller strukturelt nivå. Det kan være at mange dropper fra skolen, økning på helseutfordringer og at ungdom er rett og slett er mer utsatte i arbeidsmarkedet og kan lett falle ut i nedgangstider. Det er en stor konkurranse i arbeidsmarkedet, og høyere arbeidsinnvandring har ført også til at det er blitt vanskelig for de unge å finne seg sommer- eller deltidsjobber. Dette gjør at det er en stor risiko for at det økes kriminalitet, rus, sosiale vansker eller helsemessige problemer blant de unge.

Gjennom historien har arbeid vært viktig for å oppnå noe annet og mer ettertraktelsesverdig. Det har vært diskusjoner om arbeid som en svøpe eller velsignelse og bølget fram og tilbake. For Benjamin Franklin var arbeid en dyd og noe en utførte av egeninteresse, altså: “Gud hjelper dem som hjelper seg selv”. Mens noen andre mente at arbeid var tilsynelatende og meningsløst. Og at arbeid minnet mer om slavearbeid som var født til å innordne seg og være bundet av andres vilje. I vårt moderne samfunn arbeider vi halvparten så mange timer enn i tidligere århundre. Det er viktige sider som gir *noe* til det flertallet som jobbe, og et *noe* for de som ikke jobbe og ikke nyter godt av (Hernes, Heum og Haavorsen, 2010, s. 13-16). Det er en del begrunnelser som beveger seg på både samfunnsplanet og individplanet.

1.1 Bakgrunn for valg av tema

I løpet av tre år som en sosionomstudent så tilrettelegges det en grunnleggende oversikt over de fagfeltene som er innenfor sosiale arbeidet, som er både i teorien og i praksisen. Men det kan hende likevel at en sitter med manglende kunnskap i noen spesifikke fagområder. Og det

første steget er å få en oversikt over litteraturen innenfor det fagområdet. Som en student i sosialt arbeid på praksis på NAV opplevde jeg en del unge brukere som er mellom 18–30 år skulle fra helserelaterte ytelser som arbeidsavklaring over til uføretrygd. Det som gjorde meg undrende når jeg var på praksis er hva som gjør at så unge brukere går ut i uføretrygd? Hvilken årsaker som spiller en rolle i at mange unge går over til uføretrygd istedenfor å prøve seg i arbeidsmarkedet, enten på praksis eller andre tiltak? Får de unge brukere nok oppfølging fra NAV slik at det tilpasses deres evner og etter deres fysiske/psykiske helsetilstand? Ut ifra disse spørsmålene fikk jeg lyst å undersøke og skrive min oppgave om. Men når jeg begynte å undersøke om unge på uføretrygd, visste det seg overraskende nok at det var veldig lite forsket. Da dette er et aktuelt tema i dagens samfunn.

I grunnloven om menneskerettigheter §110 står det at staten skal legge forholdene til rette for den som har mulighet for være på arbeid og kan tjene til livets opphold: **“Statens myndigheter skal legge forholdene til rette for at ethvert arbeidsdyktig menneske kan tjene til livets opphold ved arbeid eller næring. Den som ikke selv kan sørge for sitt livsopphold, har rett til støtte fra det offentlige”** (Grunnloven, 1814).

Det vil si at staten skal bidra til slik at en kan tjene seg “brød” ved å være på arbeid, og staten skal hjelpe med å være deltakende i samfunnet gjennom jobb. Samtidig skal kommunen gi tilstrekkelig råd og veiledning som skal bidra for å løse eller forebygge sosiale problemer. Hvis kommunen kan ikke bidra med dette, skal det sørge for at andre instanser eller organisasjoner gjør det (Sosialtjenesteloven, 2009). Tross til mange utprøvde tiltak, modeller og arbeidsformer av velferdssektoren rettet mot problemet marginalisering av unge, er det fortsatt utfordringer og mangel på gode løsninger. Arbeidstrening eller praksis på ordinære arbeidsplasser er et av de mest vanlige tiltak i Norge for å inkludere ungdom som ikke klarer å finne arbeid selv. Men arbeidstrening eller praksis kan føre til liten grad at ungdom får faktisk jobb etter praksisperioden er over. Da mange arbeidsgivere ønsker ikke å ansette arbeidssøkere som har hatt arbeidstrening tidligere (Frøyland, 2020, s. 13-21). Det finnes et stort problem for unge som har nedsatt funksjonsevne eller unge som har et annet etnisk bakgrunn å få seg en fast jobb etter at de har vært på praksisplassen. Dette er en belastende jobb for arbeidsgivere å ha en ansatt som har utfordringer med helse eller en som snakker veldig dårlig norsk. Da kostnad og tid på arbeidsplassen prioriteres først og fremst. Da er det viktig å tenke om velferdsstaten legger til rette for å hjelpe de som trenger

ekstra behov ved å gi støtte i form av oppfølging eller veiledning, slik at det ikke blir for belastende på arbeidsplassen og at arbeidsgiver ikke sitter med dette problemet alene.

Selv med tiltak som blir satt i verk for å hindre frafall og øke sysselsettingen, viser forskning at frafall for de unge øker hvert år. Det mangler fortsatt kunnskap for hvorfor unge velger uføretrygd framfor arbeid. Tidligere forskningen viser at det kan være i sammenheng med motivasjon å gjøre for de unge hvor etter flere fall fra skolen eller fra arbeidsplassen, kan være grunnen at motivasjonen for å prøve seg igjen, reduseres. Samtidig for mange unge er det viktig med at støtteapparat som NAV kjenner til og følger tett opp bruker og arbeidsgiver på arbeidsplassen, slik at det reduserer utfall fra tiltaket. Derfor har jeg valgt å sammenstille og analysere et utvalg studier som hver for seg har hatt fokus på unge med uførepensjon eller som er på vei mot en uførepensjon, med mål om å gripe kompleksitet i dette sosiale problemet.

1.2 Formål med oppgaven

Formålet med denne oppgaven er å få ny innsikt om forskning som er knyttet til unge som er på uføretrygd. Jeg vil finne ut hva som gjør at mange faller på uføretrygd og på denne måten blir ekskludert fra samfunnet, uten oppfølging eller tiltak. Jeg vil se på faktorer som gjør at mange velger å gå på ufør og hvilke strategier som kan brukes for å endre dette. Jeg synes at det er en spennende felt som jeg synes vil være nyttig for framover. Med tanke på om å øke kunnskap innenfor dette emne, kom også tanken om å lage en problemstilling innenfor dette området.

1.3 Presentasjon av problemstilling

Det er viktig at de unge er deltakende og er en del av samfunnet. De unge ses som en framtid og som en viktig ressurs. Derfor er det viktig at de unge får mulighet til utdanning og fullføre skole/videregående skole. Studier viser at det sosialt arbeid er viktig for arbeidsinkludering på lengre sikt. Det kan hende at mange dropper ut fra skolen på grunn sin helsetilstand eller at det er ikke tilstrekkelig hjelp å få fra det offentlig. Men ved å fullføre studier økes kunnskap og kompetanse innen et visst fagfelt og som gjør at det blir lettere å konkurrere på arbeidsmarkedet og på denne måten skape gode livsvilkår. Arbeid er direkte måte å integrere de unge på. Å være i arbeid kan gi både fysiske og psykiske positive helseeffekter. Forskningen viser at det kan være færre som får psykiske helseplager eller at de blir i mindre

grad rammet enn om de ikke hadde vært i arbeid. Med dette vises det at arbeid fører til bedret psykiske helseplager.

På den andre siden kan arbeidet ha en negativ effekt ved at arbeidet er belastende slik at det fører til uhelse for noen. Belastningen kan ligge i selve arbeidet eller i forhold knyttet til den enkelte arbeidstaker. Slike forhold kan være blant annet stress, dårlig ledelse, manglende jobbtilfredshet, arbeidskonflikter og dårlig sosialt arbeidsmiljø. En arbeidstaker kan bli forhindret fra å arbeide på grunn av redusert helse. Disse vil være sikret inntekt gjennom uføretrygd. I slike arbeidsforhold kan økt kunnskap om arbeidsplassen vil være viktig for både den enkelte som jobber og for velferdstjenesten, som kan redusere uhelse og fremme arbeidsinkludering og verdighet (Glemmestad og Kleppe, 2019). I denne oppgaven skal jeg se på arbeidsinkludering blant unge og årsaker til at mange går på uføretrygd. Samtidig vil jeg se på velferdstjenesten som NAV kan bidra med at de unge blir mer arbeidsinkluderte.

Jeg har inndelt problemstillingen i følgende to underspørsmål:

1. Hva er årsaken til mottak av uførepensjon i ung alder?
2. Hvilke innsatser rettes mot unge som står utenfor skole og arbeidsliv og hvilke innsatser rettes mot unge som er erklært arbeidsuføre?

1.4 Begrepsavklaring

Arbeidsinkludering

Begrepet står for det systematiske arbeidet som myndighetene i samarbeid med partene i arbeidslivet gjør for å minske sykefravær og frafall fra arbeidslivet (Mæland, 2014, s. 211). Termen “arbeidsinkludering” peker på det å stimulere til deltaking i nærmiljø og samfunn gjennom arbeid. Med arbeidsinkludering skal en kunne å bruke vanlige arbeidsplasser til inkludering, slik at en demotivert skoleelev gjennom arbeidspraksis på en vanlig arbeidsplass, kan oppleve mestring, finne interesse og motivasjon og få lysten til å returnere til skolen for å fullføre den. Det er tre aktører som er sentrale ved arbeidsinkludering, og det er individet som trenger bistand, altså ungdommen. Andre aktøren er arbeidsgiver og arbeidsplassen. Og den tredje aktøren er en jobbspesialist, rådgiver ved en skole, sosialarbeider i et ungdomsteam eller andre frontlinearbeidere (Frøyland, 2020, s. 18). Arbeidsinkludering henger sammen med kompetanseutvikling i arbeidslivet. Sosialarbeidere har et særskilt ansvar for at grupper

som lett faller utenfor eller som blir ekskludert, blir inkludert i den kompetanseutviklingen som kreves i samfunnet.

Uføretrygd

Det er en langvarig ytelse som enkelte personer får for å sikre inntekt etter at disse har fått sin inntektsevne varig nedsatt på grunn av sykdom, skade eller lyte (Kjønstad, 2018, s. 170). Det er prinsipielt viktig vilkår for rett til uføretrygd. Det skal kunne tilbakeføre til “sykdom, skade eller lyte”, jf. Ftl. §12-6. Den inntektsmessige uførheten må ha en medisinsk årsak og derfor er det viktig at en går inn under en av de anerkjente sykdomsdiagnosene. Det kan være både fysiske og psykiske sykdommer som kan gi rett til uføretrygd. Uføretrygdloven fra 1960 uttales det at “personer som på grunn av alkoholisme, avhengighet av narkotika, kriminelle tilbøyeligheter eller psykopatisk konstitusjon er mer eller mindre uskikket i arbeidslivet” og hører ikke hjemme i en uføretrygd. Men alkoholmisbruk som førte til helseskader som leverskader eller mentale utfordringer har ført av seg selv til arbeidsuførhet, som videre har gitt rett til uførepensjon (Kjønstad, 2018, s. 173).

Utsatte unge

Utsatte unge er et overordnet begrep som dekker en stor heterogen gruppe av unge. Det er en aldersgruppe mellom 15-25 år. Denne gruppen kan, for eksempel omfattes unge med nedsatt funksjonsevne, psykiske lidelser, lære vansker, psykiske utviklingshemninger, misbruk, kriminell aktivitet og atferds vanskeligheter. Mange av dem har lav selvfølelse etter år med nederlag, og deres tro på seg selv er begrenset. Mange ønsker seg en jobb, men ofte opplever at det er vanskelig å få en. Samtidig er det dårlig eller begrenset nettverk, manglende utdanning, manglende bolig og dårlig økonomi. Utsatte unge er i fare for å bli isolert fra miljøet de befinner seg i, er ensomme og utrygge. Samtidig er det dårlige opplevelser fra tidligere jobb eller skole som gjør at det forekommer motivasjonsvanskeligheter (Wulf-Andersen et. Al., 2016, s.188-189).

Motivasjon

Motivasjonstemaet har stor betydning i menneskelivet. Når en skal hjelpe andre mennesker, et spørsmål knyttet til motivasjonen kanskje det mest avgjørende en må ta stilling til. I skolen er lærerens største utfordringer å skape motivasjon for å lære hos elevene. Enda vanskeligere er det å motivere unge som har fått flere nedture og har ennå ikke funnet sin vei til skole eller arbeidslivet. Derfor står motivasjonsarbeid sentralt i sosialt arbeid. Noen mennesker utvikler

store økonomiske eller helsemessige vansker på grunn av problematisk livsstil. For å overvinne vanskene, må det foretas drastiske endringer av sin livstil. Og igjen er motivasjonen et kjernesporsmål her for at det skjer noen endringer. Selve begrepet knyttes til alt som gir atferden vår *energi, retning* og *mål* (Helgesen, 2017, s. 79-81).

2 Teoretisk referanseramme

2.1 Person i situasjon

Jane Addams som var pioner i sosialt arbeid hadde teorier om at hvis en person befant seg i fattigdom eller hadde problemer, så var det i forbindelse med at det var noe galt med samfunnet personen befant seg i og ikke andre faktorer. Mens Mary Richmond var mest opptatt av individet og utviklingen av personligheten. Hun vektlegger betydningen av prosesser som foregår mellom “man and the environment” og det er her sosialt arbeid legger fokus i. Gjennom hennes teoretiske gjennomganger kommer det fram at hun legger fram teoretiske analyseenheter som er både mennesket og omgivelsene. Selv om Jane Addams og Mary Richmond i ettertid har gitt retning til ulike måter å utføre sosialt arbeid på samfunnsarbeid og individuelt sosialt arbeid, så var begge opptatt av det sosiale, men på noe ulike vis. For Addams var utgangspunkt av datidens sosiale problemer var et symptom på at samfunn var dysfunksjonelt og dermed skapte problemer for mennesker. Siden samfunnet utgjorde problemet, måtte man først og fremst jobbe for å endre samfunnet, selv om også individet skulle hjelpes. For Richmond ble derimot de sosiale problemene i første rekke forstått som noe ved selve personen. Sosialarbeideren skulle jobbe med å utvikle individets personlighet gjennom å bruke sosialt arbeids spesielle metode *social case work* og samle bakgrunnsmateriale for å stille en sosial diagnose. I dette arbeidet var også personens omgivelser som familie, nettverk og arbeidsliv inkludert (Ellingsen, Levin, Berg, Kleppe, 2015, s. 47-64).

Levin skriver om spenningsfeltet som handler om individ og samfunn, eller også uttrykkes ofte som “personen i situasjonen” (Levin, 2004, s 67). En sosialarbeider skal bidra med å skape endringer hos enkeltpersoner eller grupper samtidig som det jobbes mot ekskludering og marginalisering og se personen ut fra den sammenheng han eller hun befinner seg i. Det er viktig å se de unge og deres omgivelser de befinner seg i. Sosiale problemer oppstår i forholdet mellom *individ* og *samfunn*. Det betyr at selv om individer opplever livsutfordringer som kan betegnes som sosiale problemer, slik som arbeidsledighet og rusmisbruk, er det ikke nødvendigvis riktig å betegne dem som individuelle problemer. Det kan være samfunnsmessige årsaker til at de oppstår, de kan få store konsekvenser for samfunnet, og ofte vil det kreves både samfunnsmessig og individrettet innsats for å gjøre noe med dem. Det har stor betydning for utøvelse av sosialt arbeid (Ellingsen et al., 2015, s. 25-26). Madsen skriver om en idealborger – *det foretaksomme selvet* som gjennom det frie markedet kan bli

entreprenører i eget liv, forme skjebnen sin gjennom de selvstendige valgene de tar og helt enkelt arbeide med seg selv og som blir fremstilt som demokratiske og oppnåelig for alle. De som skulle være uheldige med å rammes av hjemløshet eller arbeidsløshet, kan selv komme ut av uføret hvis de snur sin skjebne i tråd med disse idealene. De som derimot ikke kan eller vil styre seg selv som en entreprenør, blir ekskludert og marginalisert. Det er snakk om å sette krav til enkeltmenneske om å regjere seg selv eller hvor en blir ansvarliggjort for sitt eget liv. I tråd med forestillingen om individualisering innebærer det at enkeltmennesket blir ansvarliggjort ved å betrakte sosiale risikoer som sykdom, arbeidsløshet og fattigdom ikke primært som statens ansvar, men noe som ligger innenfor domenet av individets ansvarsområde, i egenomsorgens navn (Madsen, 2018, s. 39- 58).

2.2 Arbeidsinkludering av utsatt ungdom

Tilbudsorienterte tilnærminger som ALMP (Active Labour Market Policy) skildrer til en rekke tilnærminger som søker om å løse marginaliserings- og inkluderingsutfordringene. På den ene side har vi tilbudsorienterte tilnærming "supply-side" som retter fokus mot kjennetegn og egenskaper ved en person som er arbeidsløs. Begreper som "workfare", "work first", "welfare to work", "aktivering" er noen typer av tilnærminger til "supply-side" - tilnærmingen. På andre siden finnes det "demand-side" tilnærminge (etterspørselen). Disse tilnærminger retter fokuset mot egenskaper og kjennetegn ved arbeidsmarkedet, arbeidsgivere og arbeidsplassene. Den tredje tilnærmingen som er rettet mot støtteapparatet og kalles for "support-side" tilnærminger. Det er en kravbaserte tilnærminger, som krever og som gir retningslinjer gjennom lovverket rettet mot arbeidsgivere for å unngå diskriminering på arbeidsplassene. Samtidig er det (enabling) tilnærminger som er tiltak for å redusere risiko for arbeidsgivere ved at de engasjerer personer med ulike funksjonsnedsettelse, for eksempel gjennom økonomiske kompenseringstiltak, eller "investering" som forsøk på å øke viljen blant arbeidsgivere til å inkludere personer med funksjonsnedsettelse gjennom oppfølging og stimulering.

Supported Employment fremstår som den tredje type tilnærming som kombinerer tiltak rettet mot individer "supply-side" med tiltak rettet mot arbeidsgivere "demand-side". I tillegg retter SE fokus spesielt mot de prosessene som skjer på arbeidsplassene, og mot rollen til støtteapparatet som for eksempel NAV og andre støttetjenester som skal bidra med å finne god match mellom den som er arbeidssøkende og arbeidsgiveren som har behov for arbeidskraft. "Support-side" - tilnærminger som er rettet mot støtteapparatet spiller en sentral

rolle ved å støtte utviklingen og opplæringen av de arbeidsløse, og samtidig ved å investere i arbeidsgiverne gjennom tett oppfølging og samarbeid med disse. Supported Employment sikter også mot å fremme det som er i kapabilitetstilnærmingen, som beskriver både det indre og ytre kapabiliteten til en person. Støtteapparatet gir bistand til utvikling og mestring hos den enkelte, og samtidig bistår for tilrettelegging hos arbeidsgiverne på best mulig måte. Frøyland mener at i kapabilitetsperspektiv så fremstår arbeidsinkludering i tråd med SE som mer helhetlig enn individorienterte tilnærminger (“supply-side”) eller arbeidsplassorienterte (“demand-side”) tilnærminger fordi her kombineres elementer fra begge tilnærmingene (Frøyland, 2020, s. 114-117).

Det å være i arbeid betyr å være inkludert på en arena, som for de aller fleste er svært viktig. Å være i arbeid forebygger sosiale problemer ved at det gir tilgang til selvforsørgelse og tilhørighet. Videre gir lønnet arbeid også utvidete rettigheter til og tilgang på sentrale ytelser fra velferdsstaten. Arbeidsinkludering er dermed et av flere mulige utfall av sosialt arbeid for å motvirke ekskludering av utsatte grupper. Stadig i tråd med samfunnsutviklingen og endringer i politikkkutformingene har arbeidsinkludering blitt en stadig mer sentral kompetanse i sosialt arbeid (Kleppe og Glemmestad, 2019, s. 15).

Arbeid er ikke bare å forstå som en plikt, men er også en rettighet. For dem som står utenfor arbeidslivet, handler det om å ha en jobb, noe som gir muligheter for integrasjon og tilhørighet. Om retten til arbeid er står det i FNs verdenserklæring om menneskerettigheter. Menneskerettigheter i artikkel 23 sikrer at hver enkelte får sine grunnleggende behov ivaretatt. Enhver har rett til arbeid og fritt valg av sitt yrke, til rettferdige og gode arbeidsforhold og beskyttelse mot arbeidsløshet. Samtidig skal det ikke være noen form for diskriminering og rett til lik betaling for arbeid, slik at det er mulighet for forsørgelse av familie og personen selv med en menneskelig tilværelse. Det er disse grunnleggende rettighetene som knyttes både til muligheten til å forsørge seg selv og sin familie og til å sikre at det er menneskeverdige forhold som gjør at det gis mulighet for å dekke disse behovene (Kleppe og Glemmestad, 2019, s. 18-19).

Arbeidsmarkedstiltak for utsatt ungdom – blant annet i regi av Nav – har mer enn skolen som er direkte mål å integrere utsatte ungdom i arbeid på kort sikt. Mens skolen arbeider for å utvikle unge mennesker med evne til å bidra til samfunnsmaskineriet gjennom vanlig arbeid

når skolegangen etter mange år med utdanning er fullført, forsøker Nav å hjelpe de unge inn i arbeid. Nyere studier av arbeidsmarkedstiltak rettet mot ungdom viser at opplæringstiltak, bruk av lønnstilskudd, veiledning og tett og tidlig oppfølging er forbundet med mer positive resultater enn tiltaket arbeidspraksis eller sysselsettingstiltak i offentlig sektor. Men for unge som befinner seg i særlig vanskelig målgruppe kan arbeidsmarkedstiltak ha liten eller ingen virkning. Forskningen viser også at det kan hende at Navs tiltak gir ikke godt nok treff på den målgruppen som er utsatt, og da er det særlig for de som gjelder rusproblematikk, psykiske vansker eller andre lærevansker. For at de unge skal lykkes i arbeidsmarkedet er det viktig at det ytes god og samtidig arbeidsrettet bistand. Det oppstår da behov for enten sosialarbeider eller jobbspesialister, som går inn i ulike roller i møte med både ungdommene og aktørene rundt, det kan være for eksempel skole, helsetjeneste, Nav, arbeidsgivere eller familie. Det ble identifisert 4 sentrale bistandsroller som hjelper for utsatt ungdom i Norge, og det er: Administrator, relasjonsbygger, muliggjørere og jobbutvikler (Frøyland, 2019, s. 180- 182).

2.3 Arbeidsinkludering

Det finnes ikke enkle eller geniale håndgrep som kan plutselig løse inkluderingsutfordringen for mennesker som har problemer i arbeidsmarkedet. Men det finnes strategier som er allerede utprøvd i de ulike land. Disse tilnærmingene kan ha ulike målsettingen og det å gi større mulighet til å konkurrere på like fot i arbeidsmarkedet, eller det kan være at de samme gruppene faktiske oppnår en arbeidsdeltakelse mer på linje med andre. Disse arbeidsinkluderende tilnærminger handler om ulike måter å påvirke aktørene på, og ikke minst arbeidsgivere og arbeidssøkeren selv. Arbeidsgiverne og de som på hans eller hennes vegne ansetter medarbeidere, er de som i siste instans sitter med nøkkelen til en bredere inkludering i arbeidslivet. Det har vært tatt i betraktning de store ressursene som bruktes på å "ruste opp" og klargjøre store grupper for det norske arbeidslivet, mens det viser viktigheten å ruste opp den enkelte og til å bistå folk i en jobb. Det er først og fremst å se på ulike tilnærminger og virkemidler som særlig innrettet mot å påvirke arbeidsgiverne (Haavorsen og Hernes, 2010, s. 109-111).

For de fleste som velger uføretrygd og som står uten arbeid, blir det en påtvungen løsning. Da det blir det beste alternativet for løsningen i den tilstanden de befinner seg i. Både arbeid og trygd har sine fordeler og ulemper som den enkelte vurderer i forkant og erfarer i etterkant. For en sliten og demotivert arbeidstaker kan uføretrygd fremstå som en fristelse, men samtidig mange erfarer at livet utenfor arbeidslivet også har sine skyggesider. Man blir satt

utenfor viktige sosiale sammenhenger, dagene kan oppleves som tomme og økonomien blir dårligere. Men samtidig er det en lettelse å slippe kravene som arbeidet medførte og få anledning til å innrette livet etter hva helsen tillater. En konsekvens av arbeidslinjas sterke stilling i norsk kultur og samfunnsliv er at inntektsgivende arbeid defineres som normalitet, og at det å stå utenfor arbeidslivet oppfattes som avvik. (Mæland, 2014). Studier viser at de fleste som velger uføretrygd er tilfreds med sin nye tilværelse og betoner verdien av frihet og fritid. Men det kommer også frem at motivasjonen for å velge uføretrygd var ofte knyttet til opplevde vanskeligheter med å stå videre i arbeid, som slitenhet, helseproblemer, belastende arbeid, at man ikke lenger opplevde å mestre jobbkravene eller følte seg overflødiggjort. Det fristes også med frihetsfølelsen som er knyttet til det å være fri fra arbeidsforpliktelsene (Mæland, 2014).

Det er en vanlig tanke om at personer med store bistandsbehov kan nok ikke være produktive arbeidstakere på dagens arbeidsmarked, og det er “lang vei å gå” før overnevnte kan mestre et ordinært arbeid. Wulf-Anders et al. (2016) hevder at unge som har utfordringer eller trenger bistandsbehov ofte antas som om disse står “langt fra arbeidet” og bruker perioder for å forberede og ruste opp, før man kan regne med at de klarer å håndtere jobb og er “klare til arbeid”. Men i forskere recovery- forskningen og Supported Employment viser til at man kan arbeide, selv om man er ikke helt rask og kan bidra at en blir vant til arbeidsoppgaver og jobber raskere etter hvert. Personer som har store utfordringer kan fungere godt på det ordinære arbeidsmarkedet, når det er godt jobbmatch og når bruker og arbeidsgiver får tett oppfølging fra kompetente jobbspesialister (Bejerholm et al. 2014; Bond et al. 2014, sitert i Wulf-Anders et al., 2016, s. 190-218).

Samtidig er det viktig at det settes viss vilkår for ytelsene slik at det ikke forekommer en fristelse for å velge den “lete veien” fra jobb. Ellingsen et al. Skriver om Lowes prinsippet fra 1830- årene hvor han understrekker at “fattigdom må gis en form som er så ubehagelig at ingen vil ta imot hvis de overhodet har alternativ” (Midre, 1990, sitert i Ellingsen et al., s. 235). Argumentet for at det skal oppleves ubehagelig handler ikke om den tvilsomme gleden i å plage andre, men at nettopp vil avskrekke andre. Tilværelsen for den som trenger hjelp vil på den måten preges at andres levekår skal være så lite fristende at det avskrekker andre. Uføretrygd er et aktuelt eksempel som kan ses i samme lys. Det er viktig del av arbeidslinja at “arbeid skal lønne seg”. Med motsatte tanker kan det få knekk i motivasjonen for å få seg jobb eller være på arbeidet og heller søke trygd. Men samtidig kan det få konsekvenser for de

som virkelig har dårlig helse og deres rettigheter for å motta uføretrygd blir svekket. Det er en tung og granskende prosess på forhånd, med diagnostikk og arbeidsutprøving i mange runder. Og når særlig de unge skal som har funksjonshemning eller andre helseutfordringer innvilges trygd, har de vært gjennom en lang prosess med jobbsøking, kursing, arbeidsutprøving og mye mer (Ellingsen et al., s. 235-236).

2.4 Brukermedvirkning

Brukermedvirkning er en demokratisk rettighet hver borger har rett til. I forvaltningsloven slås det fast at den som er berørt av en offentlig beslutning, skal få anledning til å uttale seg før beslutningen fattes. Ved beslutningsprosessen innlemmes det brukers synspunkter. Funksjonshemmedes Fellesorganisasjon (FFO) har definert brukermedvirkning slik: "...at de som berøres av en beslutning, eller er brukere av tjenester, får innflytelse på beslutningsprosesser eller utforming av tjenestetilbud". Brukermedvirkning er ofte viktig og nødvendig virkemiddel for å oppnå Empowerment, eller myndiggjøring. I hovedsak handler Empowerment om prosesser som styrker den enkeltes evner og krefter til å ha makt og myndighet over eget liv, og til å øke deltakelse og innflytelse i situasjoner som angår en selv (Hernes, og al. Et, 2010). Det er en forutsetning for å praktisere brukermedvirkning, og det er å være opptatt av å forstå brukerens perspektiv (Ellingsen et al., 2015). Det er et sentralt tema om at en person skal ha rett til innflytelse til å påvirke på sin egen situasjon og den tilbudet den enkelte får. Det henger med rettferdighetsprinsippene generelt og med behovsprinsippet og individfokuset spesielt (Heum, 2010).

Det at en person har innflytelse på forhold som berører ens egen livssituasjon, er en demokratisk rettighet og en del av menneskerettighetene. Brukerens egen vurdering i en sak vil være en vesentlig del av kunnskapen, både faktakunnskap og subjektive vurderinger som ønsker, interesser og preferanser. Samtidig skal brukermedvirkning handle om en terapeutisk effekt som underbygger den enkeltes motivasjon og mestringsfølelse. Personen som føler reel påvirkningsmulighet på egen situasjon, øker det eierforholdet til både målet og til gjennomføringen av virkemidlene som trengs for å nå målet (Heum et. al, 2010). Når NAV skal jobbe med den enkelte bruker for å finne fram tjenester og tiltak som er nyttige i deres individuelle situasjon, blir det stilt krav med vektlegging på at brukeren er bevisst og tar ansvar for sin egen situasjon (Hutchinson, 2010, s. 54-71).

Medvirkning er ikke bare et politisk, juridisk og ideologisk begrep. Brukermedvirkning er noe som finner sted i møte og i dialog mellom to eller flere parter, og derfor også er relasjonelt fenomen. Ordet medvirkning gir også en forventning om at denne relasjonen får konsekvenser for både gangen i og utfallet av prosessen (Rønning og Solheim, 1998, sitert i Ellingsen et al., 2015, s. 108). Tilnærmingen til brukermedvirkning formes i brukerens eierforhold til problemet og fokuset settes på hvor delaktig og hvilken innflytelse har bruker på faktorene som

- å bestemme hvorvidt et problem eksisterer
- å definere hva problemet gjelder
- å avgjøre om det skal gjøres noe med problemet
- å velge mellom ulike former for hjelp
- Å initiere, vedlikeholde eller avslutte relasjon

Disse punktene handler om brukernes rett hva som er rett for ham i den enkelte situasjon en befinner seg i, hvordan en former kontakten og innvirkning på hvilke virkemidler i bruk (Ellingsen et al., 2015).

Samtidig er brukermedvirkning lovfestet, og derfor er det viktig å være bevisst på makten som en sosial arbeidere har og ikke misbruke den i brukers sårbare situasjon. Det er viktig med kontinuerlig etisk bevissthet og refleksjon. Det finnes flere begrunnelser for hvorfor brukermedvirkning er viktig, er faglig og knyttet til forskning til selvopplevelse (Lauveng, 2020). Det handler også om kunnskap og kunnskapsutvikling. Folk vet som regel mye om hva som er bra for dem, hva som har hjulpet tidligere, og hva som ikke virker, selv om selvinnsikten hos noen kan svikte litt innimellom for noen. Derfor er det viktig med tett oppfølging av bruker og særlig gjelder det på individuell plan, hvor den enkelte kan ha mye kunnskap om hva som er nyttig for ham (Lauveng, 2020, s. 128-132).

2.5 Motivasjon

Grunnen til mye arbeidsuførhet kan egentlig være uttrykket for manglende arbeidsvilje. Påstander om at velferds sjenerøse kompensasjoner misbrukes av mennesker med sviktende arbeidsmoral og derfor den norske trygdlovgivningen forutsetter at personer som evner å arbeide, ikke skal ha stønad hvis arbeid er å oppdrive (Mæland, 2014). Det er vanskelig å skille mellom arbeidsevne og arbeidsvilje da det avhenger av personens vilje og motivasjon for arbeid og dets konsekvenser i seg selv. Folk kan ha ulike motiver for arbeid. Motivasjonen

kan være at arbeidet i seg selv og gi god opplevelse eller være verdifullt for personen på en annen måte. Da er arbeidet et mål i seg selv. En annen motivasjon er at man vurderer at arbeid er nødvendig og sjanseforberedende for å oppnå noe godt og unngå det dårlige. Samtidig kan motivasjonen være mangelfull og det i noen tilfeller kan forklares ved manglende evne, men de objektive forholdene kan tilsi at evnen er til stede og kan forbedres gjennom øvelse eller opplæring. Det er ikke uvanlig blant unge som har negative erfaringer fra skolen, og som av den grunn kan grue seg for å starte på en teoretisk opplæring som ledd i et arbeidskvalifiserende tiltak. Gjentatte misopplevelser fra skolegangen kan føre til negativ selvvurdering og manglende tiltro til egen evne til læring. Det kreves ofte et langvarig motivasjonsarbeid for å bryte igjennom slike barrierer (Mæland, 2014).

Motivasjon står som sentralt for arbeidsinkludering og det er viktig å se på ulike typer motivasjon og hvilke konsekvenser de får. Å vende tilbake til yrkeslivet etter flere år som trygdemottaker er et krevende prosjekt. Lang tid utenfor arbeidslivet skaper indre og ytre barrierer. Personen kan virke veldig passiv og utenfor, men det kan være at det største hindringen ligger i personens indre bilde av seg selv og sine muligheter for å komme tilbake i arbeid (Mæland, 2014). Skilbred & Iversen (2014) viser at det som motiverer unge er en kombinasjon av ytre påvirkningsfaktorer og den indre drivkraften for å lære å tilegne seg kunnskap. Dette støttes av som sier at ytre motivasjon og belønning kan brukes for å få ungdom til inkludering ved at en møter opp og være deltakende. Og for eksempel for unge som er i utdanning kan det være at ved en som er på skolen kan det vekke interesse for fag, og være en i arena der en kan få venner (Saasen & Løkholm, 2010). Nå er det kommet stadig sterkere holdepunkter for at jo tidligere en person tilbakevender seg til vanlig sosialt liv og arbeidsliv, fremskynder det både helbredelse og øker sjansene for et selvstendig og uavhengig liv gjennom egen arbeidsinnsats. Særlig gjelder det personer med alvorlige psykiske helseproblemer hvor studier innen det amerikanske *Individual Placement and Support* (IPS) viser å gi overlegne resultater for både tilfriskning og tilbakevending til ordinært arbeid. Navs arbeidskonsulenter og behandlere samarbeider som et team med sysselsetting som en viktig og integrert del av brukers behandling, samtidig som teamet gir bistand til både arbeidstakeren og arbeidsgiveren i tilbakevendingsfasen og så lenge bruker har behov for det (Mæland, 2014).

3 Metode

3.1 Hva er metode?

Olav Dalland skriver om at en metode forteller oss hvordan vi bør gå til verks for å fremskaffe eller etterprøve kunnskap (Dalland, 2020). Ifølge Aubert (1985) er en metode: «En metode er en fremgangsmåte, et middel til å løse problemer og komme frem til ny kunnskap. Et hvilket som helst middel som tjener formålet, hører med arsenalet av metoder.» (Aubert, 1985, sitert i Dalland 2020, s. 53). Å være metodisk i vitenskapelig forstand er måten å bruke og overholde intellektuelle standarder i argumentasjoner vi kommer fram til. Det er viktig å systematisere tankene våre. Samtidig stilles det krav om ærlighet og sannhet i funnene våre. Ved å bruke en bestemt metode viser det seg at på den måten kan det belyse spørsmålet eller problemstillingen på best mulig måte. Samtidig er metoden et redskap vi bruker når det skal gjøres en undersøkelse. Metoden hjelper oss å samle inn *data*. Det vil si informasjonen vi trenger når vi skal undersøke en forskning. Når det gjøres undersøkelse av personens levestandard i form av inntekt, er det viktig å finne en metode som skal hjelpe oss å registrere inntekt. Metoden for å registrere inntekt eller hvor mye en person i gjennomsnittet tjener mer eller mindre og som kan fremstilles i tall, er en kvantitativ metode. I det tilfellet ser vi personens levestandard fra en side. Når vi skal fange opp andre side av levestandard som helsetilstand, bosituasjon, sosial kontakt og opplevelse av mening i tilværelse, kreves det en kvalitativt orientert metode (Dalland, 2020).

3.2 Kvantitativ og kvalitativ metode

Det er en fordel å bruke *kvantitativ metode*. Denne metoden gir data i form av målbare enheter. Det vil si at det gir oss tall som gir muligheten til å foreta regneoperasjoner for å finne gjennomsnittlig inntekt i befolkningen eller hvor stor prosent av befolkningen som er avhengig av sosialhjelp. Kjennetegn for kvantitativ metode er at forskningen er bredere og får fram det som er felles, altså det gjennomsnittlige. Mens den *kvalitativ metode* lar seg ikke tallfeste eller måle, men heller tar sikte på å fange opp mening og opplevelse (Dalland 2020). Kjennetegn for kvalitativ metode er at forskningen går i dybde, får frem en spesiell sak i samfunnet, tar sikte på å få frem sammenheng og helhet og samtidig formidler en forståelse av forskningen. Å forske kvalitativt innebærer å forstå deltakers perspektiv. Det vil si at en forsker retter blikket mot menneskers hverdagshandlinger i sin naturlige kontekst (Postholm, 2020).

3.3 Litteraturstudie som metode

Flere studenter bruker litteraturstudie som en av metodene for forskning. Grunnen til det kan være at evidens- baserte forskninger blir mer og mer relevante på den praktiske delen og at det gjøres en forskning på en problemstilling som er innen et problemområde. Aveyard (2014) skriver om at litteraturstudie skiller seg ut fra andre forskninger og om viktigheten ved at det oppsummerer alle litteratur og forskning som allerede eksisterer. Det gir også en god oversikt over tilgjengelig informasjon av et emne. Forskingen gjøres på en systematisk måte. Å systematisere kunnskap betyr at vi søker etter i databaser, samler datamaterialer, vurderer og sammenfatter den med det valgte tema (Støren, 2013, s. 16-17). Dette er et nyttig arbeid fordi man skaffer seg en oversikt over den kunnskapen som allerede eksisterer om tematet man undersøker. På denne bakgrunn kan en litteraturstudie være det første leddet i et forskningsprosjekt. En litteraturstudie er en omfattende studie som gjøres og dataene som blir innhentet skal ikke være tilfeldige for å fremme et syn.

3.4 Hvorfor litteraturstudie

Litteraturstudie er en metode som bygger på forskningen som er gjort tidligere. I denne oppgaven brukes det litteraturstudie som en metode for å svare på lignende problemstilling som er blitt forsket tidligere.

3.5 Fordeler og ulemper med litteraturstudie

Litteraturstudie er en bra metode for å undersøke et tema man har fra før av. Man finner også mye litteratur, hvor man kan gå tilbake til kildene. Samtidig er det viktig at en er åpen når det gjelder sin egen ferdighet i bruken av metoden, og ikke prøver å skjule feil eller vanskeligheter som har oppstått under datainnsamlingen (Dalland, 2020, s. 58).

Negative sider med litteraturstudier er at en ikke finner primærkilder ved søking og får ikke frem ny kunnskap. Samtidig kan det være begrensninger med litteraturen en søker etter og dermed finner ikke nok forskning i tema en velger å skrive om. Eller at man tolker feil forskningen og får konsekvenser av å skrive en helt feil oppgave

3.6 Inklusjonskriterier og eksklusjonskriterier

Inklusjonskriterier og eksklusjonskriterier er rammene som brukes for å definere kravene til søket av en litteratur. Når en søker etter artikler eller er det viktig at det skal være en

forskning artikkel gjerne av en kjent forsker som har gjort forskninger på samme feltet tidligere. Det vil si at det er en autoritær person som har skrevet forsknings artikkelen. Samtidig blir det vurdert om internettkilde er sin troverdighet, ved å se hvor ofte det er oppdatert og hvem som bruker denne siden. Kildens innhold skal oppleves som faglig uten at det blir kommentert personlige meninger.

Inklusjonskriterier som er gjort for denne oppgaven er:

- Språk – norsk, dansk, svensk, engelsk
- Databaser – Oria, Idunn og books google
- Søkeord - Uføre, uføretrygd, ung ufør, gradert uføretrygd unge, oppfølging, nav, inkludering og unge voksne
- Artikler fra år 2015 – 2021
- Artikler må inneholde unge på uføre, inkludering, motivasjon og veiledning

Søkene ble gjennomført i mars måned 2021. Det ble søkt etter vitenskapelige artikler fra fagfelleverderte på norsk for de siste fem år.

I starten av søking ble det gjort bevisste og tilfeldige søk for å komme i gang med søkeprosessen. Deretter ble det gjort systematiske søk i Oria og Idunn med norske søkeord. Dette ble gjort for å ha en oversikt over litteraturen knyttet til temaet og problemstillingen til oppgaven.

Det ble brukt systematiske søkeord for å finne forskningsartikler på norsk, dansk, svensk og engelsk. Søkeordene som ble brukt for å søke var: “Unge på ufør, inkludering av unge, uføretrygd”. Søkingen i Oria med søkeordene ga 214 treff, hvor av 76 er artikler med avgrenset dato fra 2015-2021. Da dette er et emne som er ikke godt nok forsket, ble det veldig lite treff for relevant emne.

3.7 Datainnsamling

Det gjøres en litteraturgjennomgang for å få en oversikt over litteraturen og etter det er viktig å omforme data slik at det kan brukes til å svare på oppgaven. Studiene skal tolkes for å se likheter og forskjeller.

Ved tolking av artiklene ble det brukt en forenklet tilnærming (Aveyard, 2014, s. 128). Her blir det brukt ulike forskningsmetoder som gir mulighet for å summere og tolke resultater. Etter flere gjennomganger av artiklene for å finne sentrale temaer, kom det fram flere forskjellige og like temaer i forskningsartiklene. Dette gir mulighet for å slå i sammen temaene som er like og gjøre en bredere forskning på dette. Temaene som gikk igjen i artiklene var motivasjon, arbeidsinkludering av unge, tiltak og samfunn og miljø rundt unge.

3.8 Metodekritikk

Litteratursøk en viktig faktor ved en litteraturstudie. Det stilles det krav hvordan man søker og hvilke søkeord som benyttes for å få et godt resultat ved utvalg av relevante dokumenter. Derfor er det viktig å bruke mange gode søkerord for å få flest mulig treff. Ved å bruke gode søkeord kan søket bli mer bredere og kanskje mer nyansert. Samtidig prøver man å være spesifikk i søkeprosessen, og det kan føre til at det ikke kommer opp alle artikler som kan virke interessante for oppgaven.

I litteratursøket kom det opp en del norske artikler. Det ble ikke søkt så mange artikler på engelsk da det ble en usikkerhet om at det kunne føre til en misforståelse eller feiltolke informasjonen i artikkelen. Men det foreligger en artikkel på engelsk for å se på forskjellige synspunkter av tema som blir tatt opp i denne oppgaven.

Troverdighet i artiklene er svært viktig, da det påvirker for forskningen videre. Samtidig skal det vurderes om resultatet som er valgt er holdbar eller gyldig. Dette avhenger av hvor godt kan det redegjøres for de valgene som er tatt i løpet av søkeprosessen, og hva dette betyr for resultatet (Dalland, 2020).

4 Resultater

4.1 Presentasjon av funn

Dette er gjort ved å legge frem formål med studien, antall respondenter, alder, sentrale temaer og landet studien er fra i en oversiktstabell (Tabell 1).

Tabell 1						
Navn og år	Formål	Metode	Respondenter	Alder	Sentrale temaer	Land
Frøyland, 2020	Finne ut hvilke utfordringer det er og hvordan kan de utsatte unge inkluderes i samfunnet gjennom arbeid ved hjelp av systemet vi har i Norge	Kvalitative intervjuer	15 ungdommer Arbeidsgivere	15-21 år	Utsett ungdom, arbeid, arbeidsinkludering, nedsett funksjonsevne, ALMP	Norge
Åsheim, 2019	Finne hva som ligger til grunn for beslutninger som tas underveis i arbeidsavklaringsprosesser, som kan fører til uføretrygd	Kvalitativ metode, observasjoner	1 ung kvinne, Nav- veileder	20-29 år	Unge voksne, arbeidsavklaringsprosess, arbeidstrening, institusjoner	Norge
Sveinsdottir, Eriksen, Baste, Hetland &	Forskning som tar sikte på å undersøke sosiale og helserelevante problemer i et	Kvalitativ metode, spørreundersøkelser	N=96 65 menn 31 kvinne	18-29 år	Unge voksne, NEET, mental helse,	USA

Reme, 2018	norsk utvalg av unge voksne som er i fare for tidlig arbeidshemming og deres selvoppfattede årsaker til sykdom				mobbing, yrkesrehabilitering, uførhet, arbeidsledighet	
Øversveen & Forseth, 2018	Forskning i hvordan målingen av arbeidsevne er organisert i praksis, og hvilke konsekvenser denne organiseringen får for de arbeidslediges hverdag.	Kvalitativ metode, intervjuer	3 ungdom 4 NAV ansatte	Under 25 år	Arbeidsledighet, NAV, arbeidslinja, institusjoner ll etnografi	Norge

1. Arbeidsinkludering av utsett ungdom, av Kjetil Frøyland, 09.10.2020

I artikkelen står det om hvordan kan de unge inkluderes i samfunnet gjennom arbeid ved hjelp av systemet vi har i Norge. Frøyland kommer med tre punkter for arbeidsinkludering. Det første er et perspektiv som legger vekt på individuelle faktorer som er de arbeidsløse individer, altså *supply side*. Det andre perspektivet er rettet fokus mot arbeidsplassen og arbeidsgivere, *demand-side*. Det tredje perspektivet kalles *support – side*, hvor en del ansvaret ligger på støtteapparatet som skal bidra ved inkludering.

Funn: Unge kan virke lite motiverte til arbeid, har ikke arbeidsmoral hjemme, kan være noen triggerer som gjør at det er vanskelig for unge å jobbe. Måten arbeidsgivere forhandler seg med de unge, kan være årsak til motivasjon. Det er viktig at hele arbeidsplassen deltar i inkludering. Gjennom samspill inne og utenfor arbeidsplassen, kan det skapes inkludering på arbeidsplassen. Samarbeid mellom arbeidsgiver og NAV kan være en løsning for å hjelpe de unge å føle seg inkludert på arbeidsplassen. Viktig med kvaliteter som åpenhet ved utfordringer i miljøet og sosiale tradisjoner på verkstedet.

Frøyland forklarer at medfødte faktorer som dysleksi eller andre helse relaterte utfordringer kan påvirke for arbeidsinkludering for de unge. Men ved hjelp av arbeidsgiver og støtteapparatet kan det være mulig for de unge å være inkludert og deltakende i samfunnet.

2. “Du vil ha behov for ytterligere arbeidstrening”. En studie av begrunnelser i arbeidsavklaringsprosess, av Hilde Åsheim, 05.09.2019

I artikkelen står det om arbeidsavklaringsprosessen som deltaker går gjennom i seks år uten å lykkes å komme i et ordinært arbeid. Åsheim skriver om viktigheten for å følge opp av unge voksne under 30 år og en tett og helhetlig innsats fra aktuelle hjelpetjenester som kan være sentrale når den unges utfordringer er sammensatte. Samtidig skriver Åsheim om at engasjement og en positiv orientering hos NAV- veileder og andre sentrale hjelpere har stor betydning. Særlig relasjonen til hjelperen fremhever som svært viktig.

Funn: Unge deltakere på arbeidsavklaringsprosessen kan ha negative effekter av arbeidstrening. Da det reduserer overgang til jobb i tiltaksperioden og gir heller ikke positive effekter for jobb etter deltakelse. Arbeidstrening kan heller være nyttig for overgang til utdanning. Det viser at tiltak som tidsbegrenset lønnstilskudd og støtte til ordinær

utdanning er de arbeidsmarkedstiltakene som synes å gi størst overgang til arbeid for personer med nedsatt arbeidsevne. Åsheim kommer med begrepet som *arbeidslinja* som omfatter vanskeligstilte grupper, deriblant personer med psykiske lidelser. Arbeidslinja handler om å få flere i arbeid og færre på trygd, og bygger på en forståelse av at den enkelte har ansvar for å bidra til verdiskapingen i samfunnet og egen forsørgelse. Men samtidig er det vanskelig for brukere med nedsatt evne å få seg enten en jobb eller få en vurdering som en kan få seg uføretrygd. Bruker på denne måten blir “låst” og denne prosessen kan vare i flere år. Det er viktig at det skjer et godt samarbeid mellom bruker, NAV- veileder og institusjoner.

3. “Young adults at risk of early work disability: Who are they?”, Vigdis Sveinsdottir et al., 16.10.2018

I forskningsartikkelen fra BMC Public Health fra 2018 står om unge som havner utenfor på grunn av helseutfordringer, alkoholmisbruk eller av andre grunner. Det blir gjort en spørreundersøkelse for kvinner og menn mellom 18-29 år. Forskningen viser at gruppe som verken er i arbeid, utdanning eller i tiltak (NEET: Not in employment, education, or training) har stor risiko for å havne i tidlig ufør.

Funn: Unge som er mellom 18-29 har stor fare for å havne utenfor. Forskningen viser at mange dropper skolen på grunn av mobbing. Det kan gjøre at unge begynner med rus og kriminalitet som fører til helseutfordringer. Det er mange unge i Norge som lider av psykiske lidelser og det er en gruppe som mottar uføretrygd og som føler seg ikke inkludert i arbeidslivet. Samtidig er det mange som ikke vil innrømme om deres helseutfordringer og vil prøve seg på arbeidsmarkedet. Det er viktig at institusjoner, arbeidsplassen og andre instanser følger vedkommende tett opp på arbeidsplassen.

Denne forskningen viser til forskjellige faktorer som rusmisbruk, psykiske helseutfordringer eller mobbing og vold i på skolen eller på jobb, som kan være årsaker for at de unge havner utenfor.

4. “Fremmed i NAV: Arbeidslinja i praksis”, Emil Øversveen og Ulla Forseth, 11.09.2018

I artikkelen står det om forskning på arbeidsevnevurderingen med institusjonell etnografi av et NAV-kontor og et avklaringstiltak i Trondheim. Samtidig belyser artikkelen hvordan NAV iverksetter arbeidslinjas prinsipper gjennom et system som skiller mellom tre kategorier av arbeidsledige, og analyserer konsekvensene av denne organiseringen med utgangspunkt i erfaringene til unge arbeidsløse. Artikkelen bidrar til en dypere forståelse av arbeidsevnevurderinger og de praktiske konsekvensene av arbeidslinjas politiske prinsipper. Det er innhentet datamaterialet i 2014 og 2015 med et utvalg av unge arbeidsledige og NAV-ansatte i Trondheim.

Funn: I denne forskningen viser at praksisen om å få vurdert sine muligheter og arbeidsevne er helt forskjellige ifra teorien. Unge arbeidsledige som prøver å finne sine interesser, sin vilje og har behov for ekstra oppfølging, kan det ikke være så lett å få til. Det Forskningen viser at de unge sliter med å få gode nok kontakt med veilederen i NAV eller blir forstått ikke riktig. Og ved vurdering av arbeidsevne er det viktig at oppfølgingen skal tilpasses den enkelte, samtidig som alle får lik behandling uansett hvor de henvender seg, mens rettigheter på spesifikke virkemidler skal springe ut fra denne vurderingen. Samtidig skal arbeidsevnevurdering ikke bare måle den arbeidslediges situasjon som den "egentlig" er, men også skrive det som er nødvendig for å låse opp bestemte ressurser.

5 Drøfting

5.1 Styrker og svakheter med studien

Denne oppgaven handler om inkludering av unge i arbeidslivet som er i ferd med å havne på ufør. Det kan hende at jeg har ikke sett kritisk nok på teorien. Og derfor har jeg tatt med teorier om arbeidsinkludering gjennom støtteapparatet, medvirkning i egen sak og motivasjon som et sentralt punkt i oppgaven. Frøylands (2020) studier om arbeidsinkludering av utsatte unge er et viktig punkt i oppgaven, som redegjør for hvorfor så mange velger uføretrygd framfor arbeid.

Et gjennomgående og grunnleggende problem ved studien er at det er vanskelig å finne de gode vitenskapelige artikler som er direkte knyttet til unge på ufør. Likevel kan det tenkes at det kan være likt for alle grupper å være på ufør. Vedrørende utfordringer mange unge har som Frøyland (2020) henviser til, er det en relevant emne for min problemstilling.

Arbeidsinkludering er et viktig punkt for de unge for å få seg et inkluderende og sunt liv.

Åsheim (2019) sin studie viser viktigheten i at de unge får bistand i tett oppfølging av Nav-veiledere. Særlig relasjon, engasjement og positiv orientering er svært viktig for de unge i inkluderingsprosessen. Denne studien forsterker teorien om hvor viktig det er å ha en god relasjon og få en god oppfølging fra veilederen. Da det er viktig for at både bruker og veileder har samme mål for å oppnå.

Denne studien gir en god oversikt over hvordan arbeidsinkludering er i praksis og hvordan veiledere kan jobbe videre med utsatte unge. Studien viser også at mange føler seg fremmede i Nav (Øversveen og Forseth, 2018). Det kan være mange grunner som gjør at det blir vanskelig å fange opp situasjoner hvor unge er i ferd med å falle ut av skolesystemet eller fra arbeidsplasser.

Et siste forbehold for konklusjon i oppgaven er usikkerhet knyttet til begrensning av artikler på norsk språk og tolkning av selve akademiske artikler. På grunn av begrenset funn av artikler på norsk, måtte jeg velge en som er på engelsk språk. Dette kan ha medført at jeg har tolket feil. Samtidig er det en akademisk artikkel på engelsk. Det kan ha ført at jeg har tolket feil, på grunn av min kunnskap i engelsk er begrenset til et visst nivå. Dette kan svekke studien og gi vei en annen retning av studier enn det som er beskrevet i oppgaven.

5.2 Arbeidsinkludering for unge

Arbeidsinkludering er et sentralt tema for å løse marginaliserings- og inkluderingsutfordringene de unge befinner seg i (Frøyland, 2020). Frøyland (2020) skriver om unge som har fullført videregående skole i løpet av fem år var omtrent 75,3 prosent i 2019. Det viser at mange klarer å fullføre utdanningen. Gjennomføringsalderen for de som tar yrkesfaglig utdanning er 28 år, mens på studieforbereidende er det 21 år. Det finnes strenge definisjoner for de som tar yrkesfaglig utdanning da disse befinner seg fremdeles i studieløp og ofte blir definert som «avvikere» fordi de ikke klarer å fullføre studiene i normert tid selv om mange klarer seg godt i studiene (Frøyland, 2020, s. 48).

Oppfølgingsprosjektet (Ny GIV) som er rettet mot ungdom som ikke benytter seg av retten til videregående opplæring, altså ungdom som slutter eller av ulike årsaker hadde utfall fra skolen (Frøyland, 2020). Frøyland (2020) hevder at tross til bra samarbeid i sektoren og at flere unge deltok i mulige opplæringstiltak, så greide prosjektet i liten grad å nå de mest utsatte ungdommene, altså de som har vært utenfor skole eller arbeid i mer enn ett år (Sletten, 2015, referert i Frøyland, 2020).

Unge som har nedsatt arbeidsevne får bistand til overgang fra videregående skole til arbeid. Internasjonalt kalles denne overgangsarbeidet for Youth Transition Education og overgangen skjer mens unge er på skolen. Formålet er å sikre en god overgang der en leder til arbeid og karrieremuligheter for unge videre. Det skal skje ved forberedende aktiviteter på skolen, karriereforberedelser og arbeidserfaringer, aktiviteter som bidrar til å utvikle den enkelte ungdommen til å øke vedkommende sin selvbestemmelse i overgangsplanleggingen, involvere familier som aktiviteter og samtidig koble ungdommen til organisasjoner og instanser han eller hun skal få bistand under og etter overgangsperioden (Wulf-Andersen et al., 2016). Samtidig skriver Wulf-Andersen et al. (2016) om viktigheten til ungdommens ønsker, interesser og talenter og tett samarbeid med ungdommen (Luecking & Buchanan, 2012, sitert i Wulf-Andersen et al., 2016, s. 198).

I SE er samarbeidet med arbeidsgiverne et kjernepunkt da det skiller seg fra andre ungdomsarbeid gjennom vektleggingen av den tette relasjonen til arbeidsmarkedet og kompetanse og hvordan man bruker den ordinære arbeidsplass til å fremme motivasjon, læring og inklusjon. Dette representerer også betydelige utfordringer for jobbspesialister. Flere forskjellige aktiviteter kan bidra til å komme på sporet og finne aktuelle arbeidsplasser, som, for eksempel å skrive CV, søke på ledige stillinger, skrive til arbeidsgivere, ringe til

arbeidsgivere, gjennomføre tidsbegrensede «jobbsmak»-perioder, utvikle nettverk med arbeidsgivere og samtidig jobber jobbspesialister med å utvikle tilpasset arbeidsplass til den arbeidssøkende (jobbtilpasning) (Wulf-Andersen et al., 2016, s. 199-200).

Det er viktig med å følge opp arbeidstakeren og arbeidsgiveren. Frøyland (2020) kommer med teori *supply side* som er fokus på personens egenskaper, sosiale ferdigheter og læring slik at en kan få seg arbeid. Det vil si at egenskaper og ferdigheter en person har knyttes opp til arbeidsplassen og samtidig gis det støtte fra støtteapparatet i form av tiltak og oppfølging. *Support-side* som gir fokus på støtteapparatets rolle i form av forstå og støtte bruker og arbeidsgiver, forstå forskjellen på arbeidsformidling og jobbutvikling og finne tilnærminger som understøtter arbeidsinkludering. Mens fokuset på arbeidsgiver eller arbeidsplass legges gjennom *demand-side* tilnærmingen og hvor støtteapparatet følger opp bruker og samtidig gir støtte til arbeidsgiver. Det er viktig å gi støtte til arbeidsgivere eller arbeidsplassen med å forstå jobbutviklingen og tilrettelegging og organisering av arbeidsoppgaver for en ansatt bed behov og da skal ikke arbeidsgivere stå alene om dette (Frøyland, 2020).

5.3 Hjelp til selvhjelp

Selv om sosialarbeiderens oppgaver har endret seg, er målet med det sosiale arbeidet i liten grad endret. Hjelp til selvhjelp både var og er en viktig målsetting for det sosiale arbeidet. Det betyr at innsatsen skal dreies fra reparasjon til forebygging, fra passivitet til aktivitet, fra eksklusjon til inklusjon og deltakelse (Ellingsen og et al., 2015). Det er viktig at sosialarbeideren hjelper personer med utfordringer og hjelper disse med i nød situasjon. Men det personperspektivet er sentralt i sosialt arbeid og dermed har brukeren lovmessig rett til å medvirke i egen sak og at sosialarbeideren plikter å involvere brukeren i det sosiale arbeidet.

Ellingsen og et al., (2015) skriver om viktigheten for brukermedvirkning slik at bruker ser sin sak fra brukerperspektivet. Perspektivet innebærer å se styrer og muligheter hos den enkelte og i deres omgivelser med mål om å bidra til at brukeren skal oppleve mestring og kontroll i eget liv. Levin (2004) skriver også om empowerment som betyr å myndiggjøre en person, slik at en selv tar makten og blir en aktør i sitt eget liv, altså «power over oneself» (Parker, Fook og Pease, 1999, sitert i Levin, 2004, s. 120). I empowerment tradisjonen gis all ansvaret tilbake til bruker og dette kan lett tolkes som ansvarsfravikelse, derfor er det viktig å se hvilken situasjon en befinner seg i.

Sosialt arbeids mål er hjelp til selvhjelp. I og med at denne hjelpen må komme fra en annen enn personen selv, blir det svært lett å holde vedkommende fast i en underordnet posisjon (Levin, 2004). Betyr det at en er selvstendig da? Det er viktig å være klar over at myndiggjøring ikke kan gjøres for brukeren, fordi myndiggjøring forutsetter at de det gjelder er aktivt med i sin egen myndiggjøringsprosess. Myndiggjøring rettes fokus på den enkeltes innflytelse over eget liv samt øke deres mulighet for å delta i samfunnet på lik linje med andre (Ellingsen et al., 2015). Det er viktig at sosialarbeideren er klar over at brukeren skal få sjanse for å prøve seg å klare selvstendig, og at sosialarbeideren ikke bruker sin makt og kontroll overfor brukeren, men heller bidrar med å hjelpe ved siden av. Myndiggjøring er nært koblet til hjelp til selvhjelp, og sosialarbeider skal hjelpe brukeren å myndiggjøre seg selv gjennom å mobilisere ressurser både i brukeren og i hans omgivelser (Ellingsen et al., 2015).

Det vil ikke være hjelp til selvhjelp dersom en person med redusert arbeidsevne «presses over» på trygdeytelser som fører til uføretrygd senere i tid, mens personen selv aktivt ønsker seg til arbeidslivet og at det vises at personen har evne og mulighet for å gå tilbake til arbeid (Kjønstad, Syse og Kjelland, 2017, s. 431). Med dette vises det viktigheten for at bruker som ønsker å jobbe, har evne og vilje til det, skal få bistand for å være på arbeidsplassen sin. Sosial arbeider skal tilrettelegge og hjelpe med å følge opp bruker tilbake til arbeidslivet.

5.4 Motivasjon

Frøyland (2020) skriver om unge som kan ha lite motivasjon til arbeid og dermed kan det oppstå vanskeligheter med å finne seg jobb. Dette kan henge også med at ungene har ikke eksempler for arbeidsmoral hjemme hos foreldrene sine. Og derfor hvordan arbeidsplassen og arbeidsgivere forhandler seg med de unge kan være en årsak til at disse blir motivert til arbeid. Derfor er det viktig at støtteapparatet jobber med tett oppfølging av denne målgruppen. Motivasjon står sentralt i arbeidsinkludering og dermed er det viktig å vite hvilke interesser, vilje og behov har en ung bruker. Øversveen og Forseth (2018) skriver om ungdom som føler seg fremmede i Nav og blir ikke forstått eller tatt hensyn for deres interesser eller behov. Samtidig hevder Åsheim (2019) at arbeidstrening i flere år kan ha negativ påvirkning til unge deltakere og dermed mister motivasjonen for å få seg en jobb fremover. Men det viser at arbeidsmarkedstiltak som lønnstilskudd som er tidsbegrenset og kan gi mulighet for å komme til arbeid. Det er viktig at veilederen følger opp unge med en tett og helhetlig innsats, slik at det etableres en god kommunikasjon og relasjon for et godt samarbeid.

Forskningen viser at mange dropper fra skolen eller jobb på grunn av mobbingen eller vold. Og det kan være en årsak til at unge havner i dårlige miljøer med rus og kriminalitet (Sveinsdottir et al., 2018). På grunn av sin tidligere erfaring med vold eller mobbing, kan en miste arbeidsvilje og dermed motivasjon. Derfor er det viktig med tett samarbeid og hjelp med ulike tiltak for å øke motivasjonen, for eksempel kurs for motivasjon for arbeid. Nav kan tilby forskjellige kurs for å hjelpe de unge med å komme tilbake til arbeidsplasser. Jobbklubb for ungdom i Øst-Viken er et eksempel på det. Det er et tilbud til unge mellom 18-30 år som ikke er i jobb eller som har avbrutt eller ikke startet videregående skolegang. På dette kurset får unge brukere bistand til å utvikle en individuell og helhetlig plan mot arbeid eller utdanning (Nav, 2020). Dette tilbudet skal hjelpe unge å se og forstå sine muligheter for arbeid eller utdanning og på denne måten motivere disse til å være mer arbeidsinkluderende. Mæland (2020) henviser til at personer som befinner seg utenfor arbeidslivet i lang periode, kan det skape indre og ytre barrierer. Personen kan bli veldig passiv og føle seg utenfor, og få beskrevet seg et bilde at det er ikke mulighet for å komme tilbake i jobb igjen.

Skilbred og Iversen (2014) skriver om kombinasjonen av indre og ytre påvirkningsfaktorer som driver de unge å tilegne seg kunnskap. Det ytre motivasjonen kan være at de unge kan få være med å delta på kurs eller andre tiltak som hjelper disse med å motivere for arbeid eller utdanning. Eller for andre kan motivasjonen være en belønning i form av støtte fra Nav i form av lønnstilskudd som driver får å søke på jobber. Det er viktig at unge får mulighet for å være deltakende og inkluderende i samfunnet, slik at det gir mulighet for utvikling til arbeidsmarkedet og karrieremuligheter. Ved å være arbeidsinkluderende fremskynder det helbredelser for psykiske helseplager og øker sjansene for et selvstendig og uavhengig liv gjennom egen arbeidsinnsats (Saasen og Løkholm, 2010).

6 Oppsummering

I denne litteraturstudien har jeg forsøkt å belyse årsaker mange unge går tidlig på ufør og hvilke instanser som skal hjelpe unge til å være inkluderende og deltakende. Noen av studiene i denne oppgaven viser at utsatte unge har mulighet for å være inkluderende i samfunnet. Frøyland (2020) viser til tilnærminger i SE som virker og som kan være en god løsning for utsatte unge for arbeidsinkludering. Gjennom studien viser det at det er viktig med at det bygges god relasjon med unge og bistå med å motivere til utdanning eller arbeid gjennom forskjellige tiltak. Studien viser at det er mulighet for å tilrettelegge til arbeidsplasser og at

oppfølging av både brukeren og arbeidsgiveren. Retten til deltakelse i arbeid og myndighetens ambisjon vises gjennom aktiv arbeidsmarkedspolitikk, og likevel gjenspeiles ikke intensjonen i statistikken.

Realiteten statistikken viser sier noe helt annet. Antall unge på ufør økes hvert år og det er viktig å se andre grunner for økningen. Motivasjonen er et av viktige faktorer som spiller en stor rolle for de unge å være mer deltakende og ikke trekke seg tilbake fra skole eller arbeidslivet. Arbeidsvilje er blitt også svekket på grunn av at mange unge finner andre gode løsninger for å tjene seg "til brød" gjennom sosiale medier som Instagram, Facebook og m.m. Det gjør at mange har lite motivasjon eller vilje for å jobbe hele dagen i butikken, sitte på kontor eller på skolen. Det er viktig å vite hva ungdommen i dag er ute etter, hvilke interesser har de og hva som kan gjøres for å tiltrekke de til å jobbe og samtidig ha noen aktiviteter som de vil syns er kjekke å jobbe med.

Det er viktig at unge får være med i sin egen sak, altså at de er med og kjenner til sin egen sak og kan medvirke i den. Dette gjør dem mer myndige og mer selvstendige for å ta sine avgjørelser i en sak. På denne måten kan det være en grunn for at unge blir motivert og kan bidra med å gjøre endringer i sitt eget liv. Ungdommer skal få lov for å være med å bestemme hva som interesserer dem og hva som driver dem for å gå på skolen eller på jobb. Samtidig ved å gi støtte og være en rådgivende venn som forstår situasjonen de unge befinner seg i. Verden er i forandring nå og det skjer endringer hver dag. For noen kan det være for raske endringer og for noen kan det være noe de har ventet på lenge. Derfor skal også arbeidet og oppfølging til det tilpasses etter disse endringene.

7 Litteraturliste

Arbeids- og velferdsforvaltning. (2020). *Jobbklubb for ungdom*. Hentet 30. Mai 2021 fra Nav: <https://www.nav.no/no/lokalt/ost-viken/kurs/arbeidsmarkedstiltak-i-ost-viken/jobbklubb-for-ungdom>

Aveyard, H. (2014). *Doing a literature review in social and health care: A practical guide* (Third edition). Maidenhead: McGraw-Hill Education, Open University Press. ***154 sider**.

Dalland, O. (2020). *Metode og oppgaveskriving* (7. utg). Oslo. Gyldendal. **(53-64) *11 sider**

Ellingsen, I. T., Levin, I., Berg, B., Kleppe, L. C. (Red.). (2015). *Sosialt arbeid. En grunnbok*. Universitetsforlaget

Frøyland, K. (2020). *Arbeidsinkludering av utsett ungdom: I lys av Supported Employment og kapabilitetstilnærminga*. Bergen. Fagbokforlaget. **(*160 sider, hele boka)**

Frøyland, K (2020). *Arbeidsinkludering av utsett ungdom*. (Tidsskrift for velferdsforskning). Artikkel 3-2020. DOI: <https://doi.org/10.18261/issn.0809-2052-2020-03-03> **(*14 sider)**

Frøyland, K., Spjelkavik, Ø. (Red) (2014). *Inkluderingskompetanse: Ordinært arbeid som mål og middel*. Gyldendal

Glemmestad, H., Kleppe, L. C. (Red.). (2019). *Arbeidsinkludering I sosialt arbeid* (2. Utg.). Fagboforlaget

Helgesen, L., A. (2017). *Menneskets dimensjoner. Lærebok i psykologi* (3.Utg.). Oslo. Cappelen Damm Akademisk

Hernes, T., Heum, I., Haavorsen, P. (Red.). (2010). *Arbeidsinkludering. Om det nye politikk- og praksisfeltet I velferds-Norge*. Gyldendal Akademisk **(148-193) *45 sider**

Hutchinson, G., S. (2010). *Samfunnsarbeid. Mobilisering og deltakelse I sosialfaglig arbeid*. Oslo. Gyldendal.

Kjønstad, A., Syse, A., Kjelland, M. (2017). *Velferdsrett I. Grunnleggende rettigheter, rettssikkerhet og tvang* (6.utg). Oslo. Gyldendal.

Kjønstad, A. (2018). *Innføring i trygderett* (5. Utg). Oslo. Universitetsforlaget. **(170- 192) *22 sider**

Kongeriket Norges Grunnlov. (1814). *Grunnloven* (LOV-1814-05-17). Lovdata.

https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1814-05-17/KAPITTEL_5#KAPITTEL_5

Lauveng, A. (2020). *Grunnbok i psykisk helsearbeid. Det landskapet vi er mennesker i*. Oslo. Universitetsforlaget.

Levin, I. (2004). *Hva er sosialt arbeid*. Oslo. Universitetsforlag.

Madsen, O. J. (2018). *Generasjon prestasjon: hva er det som feiler oss?* (4. Utg.). Universitetsforlaget. **(39- 58) *19 sider**

Mæland, J. G. (2014). *Trygd eller arbeid? Et sosialmedisinsk perspektiv på sykefravær og uførhet*. Oslo. Cappelen Damm Akademisk. **(200-246) *46 sider**

Postholm, M.B. (2020). *Kvalitativ metode: En innføring med fokus på fenomenologi, etnografi og kausstudier* (2.utg). Oslo. Universitetsforlaget. **(17-32) *15 sider**

Skilbred, D., & Iversen, A. C. (2014). *Unge voksne som har bodd i fosterhjem og tatt høyere Barnevern*. **(161–176) *17 sider**

Sosialtjenesteloven. (2009). *Lov om sosialetjenester I arbeids- og velferdsforvaltningen* (LOV-2009-12-18-131). Lovdata. https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2009-12-18-131#KAPITTEL_4

Statistisk Sentralbyrå. (2019). *Flere unge uføre*. Statistikkbanken. Hentet 28. Mars 2021 fra ssb.no: <https://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/artikler-og-publikasjoner/flere-unge-ufore>

Støren, I. (2013). *Bare søk*. Oslo. Cappelen Damm Akademisk. **(37- 39) *2 sider**

Sveinsdottir, V., Eriksen, H. R., Baste, V., Hetland, J., Reme, S. E. (2018). *Young adults at risk of early work disability: who are they?* (BMC Public Health). Artikkel 1176 (2018). <https://doi.org/10.1186/s12889-018-6095-0> **(*12 sider)**

Saasen, R., & Løkholm, T. (2010). *Andre tiltak – de skjulte tiltakene. Tidsskriftet Norges utdanning: suksessfaktorer?* *Tidsskriftet Norges Barnevern*. **(182–193) *11 sider.**

Wulf-Andersen, T., Follesø, R., Olsen, T. (Red.). (2016). *Unge, udenforskab og social forandring. Nordiske perspektiver*. Frydenlund Academic **(*328 sider, hele boka).**

Øversveen, E. (2018). *Fremmed I NAV*. (Norsk sosiologisk tidsskrift). Artikkel 4-2018. DOI: <https://doi.org/10.18261/issn.2535-2512-2018-04-01> (*23 sider)

Åsheim, H. (2019). *Du vil ha behov for ytterligere arbeidstrening. En studie av begrunnelser i arbeidsavklaringsproses*. (Norsk sosiologisk tidsskrift). Artikkel 04/2019. DOI: <https://doi.org/10.18261/issn.2535-2512-2019-04-01> (*26 sider)

Egenvalgt pensum: 905 sider.